

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE
NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-679/2017. számú ügyben

Előadók:

dr. Izsó Krisztina
dr. Fliegauf Gergely
dr. Gilányi Eszter
dr. Sárközy István

A látogatás helyszíne:

Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön

2017.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

Jelentése

az AJB-679/2017. számú ügyben

Előadó: dr. Izsó Krisztina

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke értelmében, annak „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól*”.

A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint – az 1. cikkben megfogalmazott cél megvalósítása érdekében – valamennyi „*részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében*”.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként az alapvető jogok biztosa jár el, aki az említett feladatainak teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és alapvető joggal összefüggő visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontjában biztosított jogkörömben eljárva, amely szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatom, látogatást tettem a Sátorlajújhelyi Fegyház és Börtönben.

1.1 A látogatás helyszínének kiválasztása

A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) a 2007. január 30. és 2007. február 1. között Magyarországon tett látogatásáról szóló jelentésében a Szegedi Fegyház és Börtön vizsgálata kapcsán fogalmazta meg a hosszúidejű speciális részlegen (továbbiakban: HSR) a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltő fogvatartottak fogva tartására vonatkozó követelményeket.² A HSR körlet felállításának elsődleges célja, hogy a hosszútartamú szabadságvesztésre ítélt személyek speciális elbánást kapjanak. A CPT felhívta a figyelmet arra,

¹ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A § és 39/B § (1) bekezdés

² Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 January to 1 February 2007, CPT/Inf (2007) 24

hogy a hosszútartamú szabadságvesztésnek számtalan negatív pszichés hatása lehet a fogvatartottakra, különösen a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetében, akik életük hátralévő részét a börtönben töltik. Az érintett fogvatartottak számára a foglalkoztatások széles skáláját kell biztosítani (munka, tanulás, sport, kikapcsolódás), egyénileg kialakított foglalkoztatási tervek keretében.³

A CPT 2009. március 24. és április 2. között Magyarországon tett látogatása során vizsgálta a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönt, különös tekintettel az akkori különleges biztonságú körleten elhelyezett, és – az akkori kategória-fogalmak szerint – a IV. biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak helyzetére. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön volt az első olyan büntetés-végrehajtási intézet Magyarországon, ahol 1994-ben különleges biztonságú körletet alakítottak ki.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben tett látogatás elsődleges célja a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak elhelyezési körülményeinek vizsgálata volt, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése érdekében. A látogatás kitért az alapvető jogok biztosá által lefolytatott korábbi vizsgálat és utóvizsgálat során megállapított, visszaességet okozó körülmények orvoslásának, és a CPT jelentésében megfogalmazott ajánlások teljesülésének ellenőrzésére is.

1.2 A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikke 1. pontjának értelmében az államnak a nemzeti megelőző mechanizmus látogatásait bármely, a joghatósága és ellenőrzése alatt álló helyen lehetővé kell tennie, ahol embereket valamely hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával a személyes szabadságuktól megfosztják vagy megfoszthatják. A 4. cikk 2. pontja szerint szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

Tekintettel arra, hogy a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön (a továbbiakban: Intézet) a Jegyzőkönyv 4. cikkében meghatározott fogvatartási helynek minősül, az Intézet vizsgálata a nemzeti megelőző mechanizmus hatáskörébe tartozik.

1.3 Az érintett alapvető jogok

- *Az élethez és az emberi méltósághoz való jog:* Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. [Alaptörvény II. cikk]
- *A kínzás és az embertelen, megalázó bánásmód tilalma:* Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- *A személyes szabadság és biztonság:* Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz. [Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdés]
- *A magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]
- *Munkához való jog:* Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson. [Alaptörvény XII. cikk (2) bekezdés]
- *Tulajdonhoz való jog:* Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés]

³ Lásd ehhez: CPT (2007) 55, Actual/real life sentences, Memorandum prepared by Mr. Jorgen Worsaae Rasmussen

- *Egészséges munkafeltételekhez való jog:* Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez. [Alaptörvény XVII. cikk (3) bekezdés]
- *Szociális biztonsághoz való jog:* Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult. [Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdés]
- *Egészséghez fűződő jog:* Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. [Alaptörvény XX. cikk]
- *Tisztességes eljárásról fűződő jog:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés]
- *Panasztétel joga:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez. [Alaptörvény XXV. cikk]
- *Szabad mozgáshoz fűződő jog:* Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helye szabad megválasztásához. [Alaptörvény XXVII. cikk (1) bekezdés]

1.4 Az alkalmazott jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

Nemzeti jog

- Magyarország Alaptörvénye;
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről (a továbbiakban: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya)
- az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.);
- az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Emberi Jogok Európai Egyezménye);
- a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi III. törvény;
- a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. törvényerejű rendelet;
- a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény (a továbbiakban: OPCAT);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.);
- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.);
- a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.);
- a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet;
- a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet.

- Az Európai Unió Alapjogi Chartája
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec(2006)2 számú ajánlása, új Európai Börtönszabályok (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)
- CPT standards⁴

1.5 A látogatás módszere

A nemzeti megelőző mechanizmus alapvető feladata a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése.

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében személyesen és munkatársaim útján is eljárhatok. Felhatalmazott munkatársaim az Intézetben előzetes bejelentés nélkül, három napon át tartó látogatást tettek. A látogatócsoport tagjai végigjárták az Intézet helyiségeit, megtekintették azok berendezését és felszerelését. Az elhelyezés körülményeinek megfigyelése során különösen az alábbiakra voltak tekintettel:

- az épületek és helyiségek állapota a fogvatartottak biztonsága és szükségletei szempontjából,
- személyes higiéné biztosítása,
- orvosi ellátás.

A delegáció tagjai a fogvatartottakra vonatkozó dokumentációba betekintettek, néhány iratról fénymásolatot kaptak.

Munkatársaim az Intézmény személyzetének tagjait és a fogvatartottakat bizalmas körülmények között meghallgatták, viselkedésüket megfigyelték, különös tekintettel az alábbiakra:

- bánásmód általában,
- kapcsolattartás a külvilággal,
- kommunikáció és konfliktuskezelés,
- panaszkezelés.

A személyes meghallgatások a fogvatartottakkal és a személyzet tagjaival folytatott interjúk formájában, előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssor alapján valósultak meg.

A látogatás vezetője: dr. Izsó Krisztina jogász

A látogatás résztvevői: dr. Fliegauf Gergely pszichológus
dr. Gilányi Eszter jogász
dr. Sárközy István jogász

A látogatás időpontja: 2016. július 19-21.

2. Tényállás és megállapítások

2.1 Az Intézet alapadatai

---

⁴ CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön 1900-ban létesült. Az Intézet Sátoraljaújhely központjában, a tömegközlekedés által jól megközelíthető helyen található. Az Intézet 263 fogvatartott befogadására alkalmas.

Az Intézet állami feladatként biztosítja az előzetes letartóztatással, továbbá a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével, a hosszú időre ítélték körlete működtetésével összefüggő büntetés-végrehajtási feladatok ellátását.

Az Intézet feladata az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak esetében a büntetések és intézkedések végrehajtásának foganatosítása; speciális feladatként biztosítja a hosszúidős speciális részleg, valamint a drogrevenüciók részleg működési feltételeit.

Az Intézet üzemelteti a Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeumi Kiállítóhelyét (Börtönmúzeum).

2.2. A fogvatartottak

2.2.1 A fogvatartottak összetétele általában

A látogató csoport érkezésekor 421 férfi fogvatartott volt jelen az Intézetben, 5-en távol voltak megőrzésen. Az Intézet telítettsége 162%-os. Fiatalkorú, és fogyatékossgal élő személy nem volt a fogvatartottak között, 5-en külföldiek.

Előzetes letartóztatásban 16-an voltak, nem jogerős szabadságvesztés büntetésük letöltését 26-an kezdték meg. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését 8 személy töltötte, ebből 6-an a HSR-en kerültek elhelyezésre. Életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését – a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségével – szintén 8 személy töltötte, közülük 2 személy tartózkodott a HSR-en. Az elítéltek közül további 41 személy 20, 19, 18, 16, 15, 14, 12, 11, illetve 10 évig tartó szabadságvesztés büntetést kapott. A drogrevenüciók részlegen 5 személy volt.

A fogvatartottak közül 3-an írástudatlanok, és 7-en az általános iskola 1-3. osztályát végezték el. Az Intézet keretei között 56-an vesznek részt az oktatásban, 21 személy az általános iskola 7-8. osztályában, 17 személy az általános iskola 10. osztályában tanul. 18-an festő és mázó szakmunkás képzésre járnak. Az oktatásban és képzésben részt vevő fogvatartottak több mint fele emellett dolgozik is valamelyik munkahelyen.

A fogvatartottak többsége munkát végez, költségvetési rendszerben, vagy az Intézet területén működő Adorján-TeX Konfekcióipari és Kereskedelmi Kft. sátoraljaújhelyi fióktelepének textilüzemében. A költségvetési rendszer keretében foglalkoztatottak a konyhán, a házi műhelyben, a mosóüzemben, a központi raktárban, az élelmiszer raktárban, a Prec-Cast Kft. sorjázó üzemében vagy a sírkő üzemben dolgoznak, illetve az intézeti takarításban működnek közre, vagy a körleten tevékenykednek. A 2016. II. negyedévi statisztikai jelentés szerint az orvos által megállapított egészségügyi okok miatt munkaképtelen fogvatartottak létszáma 10 személy.

2.2.2 A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak

Az Intézetben elhelyezett fogvatartottak közül 8-an a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával, ténylegesen életfogytig tartó büntetésüket, további 8 fogvatartott pedig a feltételes szabadságra bocsátás jövőbeni reményével életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését tölti. Az Intézetnek az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak számára, a rendszeres foglalkoztatás és sporttevékenységek biztosítása útján, meg kell próbálni kereteket nyújtani az emberi élet értelmes eltöltésére, a fogvatartás körülményei között is.

Az Európai Börtönszabályok 6. pontja szerint a fogvatartás ügyét úgy kell kezelni, hogy az megkönnyítse a szabadságuktól megfosztott személyeknek a szabad társadalomba történő visszatérését.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 10. cikk 1. bekezdése alapján a szabadságuktól megfosztott személyekkel emberségesen és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartásával kell bánni. A 3. bekezdés szerint a büntetés-végrehajtási rendszerben olyan bánásmódot kell alkalmazni, melynek alapvető célja az elítéltek megjavítása és a társadalomban való beillesztésük elősegítése.

A német Alkotmánybíróság egy 1977-ben hozott ítéletében⁵ kimondta, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés emberi méltóságot tiszteletben tartó végrehajtásában benne foglalhatik a fogvatartott esélye arra, hogy a szabadságát visszakaphatja.⁶ A kegyelem lehetősége ennek biztosítására nem elegendő. A jogállamiság elve megköveteli, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása törvényben szabályozott eljárási rend keretében történjen.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) esetjoga alapján az emberi méltósághoz fűződő joggal összeegyeztethetetlen, hogy egy személyt a szabadulás jövőbeli esélye nélkül megfosszanak a szabadságától.⁷ Abban az esetben, ha valaki az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését a felülvizsgálat lehetősége nélkül tölti, soha nem fog megbűnhődni, és büntetése az idő múlásával egyre nagyobb lesz: minél tovább él, annál hosszabb a szabadságvesztés időtartama.⁸ Az életfogytig tartó szabadságvesztés felülvizsgálata során figyelembe kell venni a fogvatartott változását és fejlődését, a rehabilitáció lehetőségének irányába.⁹

A Bíróság a László Magyar v. Hungary ügyben¹⁰ az Egyezmény 3. cikkének megsértése miatt elmarasztalta Magyarországot, mert a magyar jog nem biztosította a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésre ítélt fogvatartott számára a büntetés felülvizsgálatának lehetőségét és mechanizmusát. A döntés a Magyar Helsinki Bizottságnak mint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 36. cikk (2) bekezdése és az eljárási szabályzat 44. § (3) bekezdése szerinti harmadik személy beavatkozó által adott, a fent hivatkozott német alkotmánybírósági határozatot is idéző írásos véleményét is figyelembe vette. Az ítélet azt is kimondta, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésre ítélt fogvatartottnak a büntetése megkezdésének időpontjától tudnia kell, hogy milyen feltételek mellett, mikor kerülhet majd sor a büntetése felülvizsgálatára, és az esetleges feltételes szabadságra bocsátásra.

A tényleges életfogytig tartó, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása mellett történő szabadságvesztés büntetés kiszabására a Btk. 42. §-a lehetőséget ad. A Bv. tv. 46/A. §-ának (1) bekezdése alapján a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetben hivatalból kegyelmi eljárást kell lefolytatni, a 46/B. - 46/H. §-ok tartalmazzák a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásának szabályait. A Bv. tv.

---

⁵ BVerfGE 45, 187 – Lebenslange Freiheitsstrafe

„Zu den Voraussetzungen eines menschenwürdigen Strafvollzugs gehört, dass dem zu lebenslanger Freiheitsstrafe Verurteilten grundsätzlich eine Chance verbleibt, je wieder der Freiheit teilhaftig zu werden. Die Möglichkeit der Begnadigung allein ist nicht ausreichend; vielmehr gebietet das Rechtsstaatsprinzip, die Voraussetzungen, unter denen die Vollstreckung einer lebenslangen Freiheitsstrafe ausgesetzt werden kann, und das dabei anzuwendende Verfahren gesetzlich zu regeln.”

A német Alkotmánybíróságnak erre a döntésére az Emberi Jogok Európai Bírósága is hivatkozik az alábbi ügyben: *Vinter and Others v. The United Kingdom* (Applications nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10), Judgement Strasbourg 9 July 2013, 69. pont

⁶ A német Alkotmánybíróság döntésének és a Német Büntető Törvénykönyvnek a döntést követő módosítása ismertetését lásd: Lévay Miklós A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárásának szabályozása a 2014. évi LXXII. törvényben, figyelemmel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára 184.-185.o. In: (Szerk.) Polt Péter, Belovics Ervin, Gellér Balázs, Ambrus István: Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 75. születésnapja alkalmából

⁷ *Case of Murray v. The Netherlands* (Application no. 10511/10), Judgement Strasbourg, 26 April 2016, 101. pont

⁸ *Vinter and Others v. The United Kingdom* 112. pont

⁹ *Case of Murray v. The Netherlands* 101. pont, *Case of Vinter and Others v. The United Kingdom* 119. pont, *Affaire Bodein v. France* (Requête no 40014/10), Arrêt Strasbourg, 13 novembre 2014, 55. pont,

¹⁰ *Case of László Magyar v. Hungary*, (Application no. 73593/10), Judgement, Strasbourg, 20 May 2014

30. §-ának (1) bekezdése szerint a kegyelmi jogkör gyakorlója az elítélt büntetését vagy a vele szemben alkalmazott próbára bocsátást, jóvátételi munkát és javítóintézeti nevelést kegyelemből elengedheti vagy mérsékelheti. A kegyelmi rendelkezésként elengedett büntetés vagy intézkedés, illetve mérséklés esetén a büntetés vagy intézkedés az elengedett rész tekintetében nem hajtható végre. Az Alaptörvény 9. cikk (4) bekezdésének g) pontja szerint a köztársasági elnök gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát, az (5) bekezdés szerint a köztársasági elnöknek ehhez a döntéséhez a Kormány tagjának ellenjegyzése szükséges. A Bv. tv. 46/B. § (1) bekezdése alapján a kötelező kegyelmi eljárás akkor indulhat meg, ha az elítélt a szabadságvesztésből 40 évet kitöltött. A 46/F. § szerint a – Kúria elnöke által a Kúrián vagy az ítélőtáblán büntető ügyekben eljáró bíróból kijelölt – Kegyelmi Bizottság megvizsgálja, hogy az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására, valamint arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, illetve az elítélt személyi vagy családi körülményeire, valamint az egészségi állapotára tekintettel alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető. A 46/G. § (1) bekezdése szerint a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásától az igazságügyért felelős miniszter nem térhet el. Az igazságügyért felelős miniszter a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásában szereplő tartalommal készíti el a köztársasági elnök részére a felterjesztést, amely az állásfoglalás indokolását is tartalmazza. A 46/H. § alapján, ha a kötelező kegyelmi eljárás anélkül zárult le, hogy az elítélt kegyelemben részesült volna, és az elítélt továbbra is életfogytig tartó szabadságvesztését tölti, a kötelező kegyelmi eljárást követő két év elteltével a kötelező kegyelmi eljárást ismételten le kell folytatni.

A Bíróság a 2016. október 4-én hozott ítéletében, az Intézetben lévő, két fogvatartott személy kérelmére indult eljárásban ismételten elmarasztalta Magyarországot az Egyezmény 3. cikkének megsértése miatt.¹¹ Az ügyben a Magyar Helsinki Bizottság harmadik félként benyújtott szakvéleményét is figyelembe véve, a Bíróság megfogalmazta aggályait a hivatalból lefolytatott kegyelmi eljárási rend hiányosságai miatt. Rámutatott, hogy a büntetésből 40 év letöltését követően, hivatalból induló kegyelmi eljárás jelentősen meghaladja azt az időtartamot, amelyen belül a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés felülvizsgálatát biztosítani kell, különös figyelemmel arra, hogy a jogszabály nem garantálja az előzetes letartóztatás időtartamának beszámítását.¹² A Bíróság kifejtette továbbá, hogy a fogvatartottnak tudnia kell, hogy mit kell tennie a szabadulás mérlegeléséhez, és erre milyen feltételek alapján kerülhet sor. Ehhez a büntetés felülvizsgálatáról hozott döntést indokolni kell, és annak megtámadására bírósági út igénybevételét biztosítani kell. A döntés során figyelembevételre kerülő, a törvény által előírt szempontokat a Kegyelmi Bizottság mellett, az esetleges szabadulásról véglegesen határozó köztársasági elnöknek is figyelembe kell vennie, ezt a törvény nem írja elő. A jogszabály ezen túlmenően nem állapít meg határidőt a határozat meghozatalára vonatkozóan, és arról sem rendelkezik, hogy a köztársasági elnöknek, vagy az igazságügyi miniszternek – aki a döntést ellenjegyzzi – a döntését indokolnia kellene,¹³ még abban az esetben sem, ha az eltér a Kegyelmi Bizottság állásfoglalásától.

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának a feltételes szabadságra bocsátásról szóló, Rec(2003)22 számú ajánlásának melléklete az általános elvek között kimondja, hogy a feltételes szabadságra bocsátást valamennyi elítélt fogvatartottnak, közöttük az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottnak is biztosítani kell.¹⁴

A Bíróság több eset kapcsán rámutatott arra, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása önmagában nem sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét. Az életfogytig tartó

---

¹¹ Case of T.P. and A.T. v. Hungary (Applications nos. 37871/14 and 73986/14), Judgement, Strasbourg 4 October 2016

¹² Ítélet 45. és 48. pont

¹³ Lásd: László Magyar v. Hungary ügyben hozott ítélet 57. pontját is

¹⁴ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release II. General principles 4.a. pont

szabadságvesztés időtartamának megrövidíthetősége szempontjából azt kell figyelembe venni, hogy a fogvatartottnak van-e kilátása arra, hogy a szabadságát visszanyeri. Az a tény, hogy a szabadságvesztés a gyakorlatban ténylegesen életfogytig tarthat, nem jelenti önmagában azt, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés időtartama de jure és de facto értelemben egyaránt, nem csökkenthető.¹⁵ A szabadságvesztés büntetés kiszabásának egyik alapvető funkciója éppen az, hogy a bűnelkövetőt megakadályozza a bűnismétlésben, és ne jelentsen veszélyt a társadalmi életben.¹⁶

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának ajánlása szerint a fogvatartottnak a büntetésük letöltésének megkezdésekor tudniuk kell, hogy mikor és milyen kritériumok alapján kerülhet sor a szabadulásuk mérlegelésére.¹⁷ A Bíróság esetjoga is hangsúlyozza, hogy a fogvatartottnak a büntetés kiszabásától kezdődően ismernie kell a felülvizsgálat lehetőségének feltételeit.¹⁸ A Bíróság megállapítja, hogy a büntető igazságszolgáltatás rendszerének megválasztása – beleértve a büntetések felülvizsgálatát és a szabadságra bocsátás intézményét – az államok saját hatásköre, ennek vizsgálata alapvetően kívül esik a Bíróság hatáskörén, feltéve, hogy az alkalmazott rendszer nem sérti az Egyezményben lefektetett alapelveket.¹⁹ A Bíróság – elismerve a tagállamok lehetőségét a felülvizsgálat formájának, és lehetséges időpontjának meghatározására – megállapítja azt is, hogy az összehasonlító- és nemzetközi kutatások eredményét szem előtt tartva a felülvizsgálati mechanizmus lefolytatását az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabását követő 25 év elteltével garantálni kell, a későbbi időszakos felülvizsgálatok lehetőségének biztosításával együtt.²⁰ Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának ajánlása alapján a feltételes szabadságra bocsátás mérlegelése során alkalmazott kritériumok világosak és egyértelműek legyenek, továbbá reálisak abban az értelemben, hogy figyelembe veszik a fogvatartott személyiségét, a szociális és gazdasági környezetet, a visszaéléskezdést segítő programok elérhetőségét.²¹

A felülvizsgálati eljárás garanciális szabályait – melyre a Bíróság esetjoga is hivatkozik²² – Európa Tanács Miniszterek Bizottságának ajánlása az alábbiak szerint rögzíti:²³

- az elítéltet személyesen meg kell hallgatni, és a jogszabályokban előírt módon támogatni kell;
- a döntést hozó hatóságnak körültekintően mérlegelnie kell valamennyi tényállási elemet, beleértve az elítélt személy által előadottakat;
- az elítélt személy számára biztosítani kell az iratokba való betekintés lehetőségét;
- a döntést indokolni kell, és írásbeli úton kell közölni.

A T.P. és A.T kérelmezők Magyarország ellen indított ügyében hozott ítéletére²⁴ figyelemmel, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kapcsán ajánlást nem tesznek.

---

¹⁵ Case of Kafkaris v. Cyprus (Application no. 21906/04) Judgement Strasbourg, 12 February 2008, 97-98. pontok, Case of Vinter and others v. The United Kingdom, 87-88. és 106-109. pontok, Affaire Bodein v. France 54. pont, Case of Murray v. The Netherlands (Application no. 10511/10), Judgement Strasbourg, 26 April 2016, 99. pont

¹⁶ Case of Vinter and others v. The United Kingdom 108. pont

¹⁷ Rec(2003)22 II. General principles 5. pont,

¹⁸ Case of Vinter and others v. The United Kingdom 122. pont, Affaire Bodein v. France 55. pont, Case of Murray v. The Netherlands 103. pont,

¹⁹ Case of Vinter and others v. The United Kingdom 104-105. pontok

²⁰ Case of Vinter and others v. The United Kingdom 120. pont

²¹ Rec(2003)22 IV. Granting of conditional release, Discretionary release system, 18. pont

²² Case of Kafkaris v. Cyprus 72. pont

²³ Rec(2003)22 VIII. Procedural safeguards, 32-36. pont

²⁴ Lsd. a 11. jegyzetben

2.3. Személyzet

Az Intézetben összesen 171 engedélyezett státusz van, ebből 169 a betöltött álláshelyek száma. A betöltött álláshelyek között 4 részmunkaidős állás van. GYES vagy GYED miatt 6 személy van távol. 2016-ban a hivatásos állományba egy tiszthelyettes került felvételre, és két tiszthelyettes jogviszonya szűnt meg (közös megegyezéssel illetve lemondással), a közalkalmazotti létszám két személlyel bővült, és egy személy nyugállományba vonult.

Az egészségügyi osztályvezető, két biztonsági felügyelő, egy körletfelügyelő, egy foglalkoztatási felügyelő, és egy művezető álláshelye tartósan betöltetlen.

2016. első félévében a személyi állomány tagjai összesen 8435 órát töltöttek túlszolgálatban. A túlórákból 165 óra (a túlórák 13%-a) került szabadidőben megváltásra, és 1099 óra (a túlórák 87%-a) pénzben kifizetésre került. A személyzet tagjaival folytatott interjúk is tükrözték, hogy magas óraszámban kell túlszolgálatot teljesíteni, különösen nyáron, a szabadságolások idején. A személyzet tagjai megerősítették, hogy a túlórák pénzben kifizetésre kerülnek, van olyan munkatárs is, aki inkább több szabadidőt szeretne a túlórák ellentételezéseként. Helyettesítés esetén előfordul, hogy a körletfelügyelő 12,5 órás műszakot lát el. Reggel 6:30-tól 13:30-ig tart a műszak, majd ebédszünetet követően este 19:00 óráig dolgoznak. Az éjszakai szolgálat is 12 órás. Azokon a napokon, amikor fogvatartottakat szállítanak, előfordul, hogy éjfélkor mennek haza, és másnap reggel 8 órakor kezdik a munkát. A körletfelügyelők a munkájukat napközben nagyrészt lámpa mellett végzik, a pihenésükre szolgáló helyiségben is gyenge a természetes megvilágítás.

A személyzet tagjai közül 2015-ben 9, 2016-ban 7 személy ellen indult büntetőeljárás (hivatali vesztegetés elfogadása, bántalmazás hivatalos eljárásban, hivatali visszaélés, kötelességszegés szolgálatban, szolgálati feladat alóli kibúvás miatt). 2015-ben 9, 2016-ban 5 fegyelmi eljárás indult késés, és egyéb fegyelemsértések miatt.

Az éves továbbképzés keretében 2015 szeptemberében az irodai állomány az elektronikus iratkezelés rendje, a gazdasági osztály tagjai löelmelet, fegyverkezelés, motozás végrehajtása, kényszerítő eszközök témában, az egészségügyi osztály gyógyszerrendelés és gyógyszerosztás tekintetében részesült oktatásban. A büntetés-végrehajtási osztály számára biztonsági, fegyelmi elkülönítés, ügyési vizsgálatok eredménye, HSR körletrészen folyó nevelési-, kezelési munka eredményei vonatkozásában, a biztonsági osztály tagjai részére biztonsági, fegyelmi elkülönítés, biztonsági vizsgálat végrehajtása, löelmelet, fegyverkezelés, motozás végrehajtása, kényszerítő eszközök, szállítás módszertana, és előállítás szabályszerű végrehajtása témakörökben tartottak képzéseket.

A személyzet négyfős asztalokkal, székekkel berendezett, a tálaló konyha felé átadópultrral rendelkező, barátságos kialakítású ebédlőben tud étkezni a főépület földszintjén. Az ebédlőben mikrohullámú sütők is találhatóak, ami lehetőséget ad otthonról hozott étel megmelegítésére. A személyzet tagjai a fogvatartottak részére készült ételt is fogyaszthatják, térítés ellenében.

Az Intézet dolgozói részére egy külön, jól felszerelt konyha is rendelkezésre áll, tea-, kávé, és szendvicssütőkkel. A konyhában étkezőasztal, körülötte székek, két hűtőszekrény, mikrohullámú sütő, és rádió is található.

A személyi állományt érő stressz kezelése érdekében több éven keresztül Erdőbényén biztosítottak kikapcsolódási lehetőséget. Délelőttönként pszichológus tartott tréninget számukra, a délután sportolással, szaunázással, pihenéssel telt. Pilisszentkereszten és Hévízen is rendeznek hasonló programokat. Az egészséghe ten a helyes táplálkozással, egészséges életmóddal kapcsolatos életvezetési tanácsok hangzottak el. A sportnapon sokféle sportágat lehetett kipróbálni reggel 7:30-tól egészen este 11 óráig. A választási lehetőségek között szerepelt közös torna a sportsarnokban, tenisz, akadálypálya a kalandparkban, bicikli- vagy gyalogtúra, úzás, zenés torna fitness klubban, squash, evezés. Az esti program keretében felmentek a közeli Kálvária dombra.

Az Adorján-Tex Kft. sátoraljaújhelyi fióktelepének 48 álláshelyén 45 személy van alkalmazásban, közülük egy személy GYES vagy GYED miatt jelenleg nem végez munkát.

A személyi állomány tagjai a szabadságukat kérésüknek megfelelően ki tudják venni.

A személyzet az Intézet által foglalkoztatott pszichológus és lelkész segítségét egyaránt igénybe tudja venni. A református lelkész kereszttelőt, konfirmációt, a katolikus pap esküvőt is tartott az Intézetben dolgozó alkalmazottak részére.

2.4. Elhelyezés, tárgyi feltételek

2.4.1 Fogda

A fogda az Intézet háromemeletes körletépületének földszintjén található, a fogvatartottak elkülönítésére szolgáló 5 zárkával. A látogatócsoport Intézetbe érkezésekor mindegyik zárkában tartózkodott fogvatartott.

Figyelemmel arra, hogy az elkülönítés, bizonyos körülmények között, embertelen és megalázó bánásmódhoz vezethet, a látogató csoport két tagja az Intézetbe érkezést követően azonnal a fogda zárkáiba ment, és az ott tartózkodó valamennyi fogvatartott helyzetét megvizsgálta.

A fogda zárkái 5,7 m² alapterületűek, bútorzattal együtt. A zárkákban fekhely, egy kisasztal, egy falra szerelt kis polc és hidegvízű csap található. A fogdához elkülönített, 20 m² alapterületű sétaudvar tartozik. A fogda folyosón lévő, ablaktalan zuhanyzó leromlott állapotban van, szellőzése nem megoldott.

Az elkülönítésben lévő személyek 6 ill. 8 napja tartózkodtak a fogdán. Az elkülönítés oka legtöbbször az volt, hogy a fogvatartottnak haragosai voltak, a fogvatartott nem akart a számára kijelölt zárkában tartózkodni, vagy megtagadta az étkezést.

A 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 121. §-ának (3) bekezdése szerint egyéni elhelyezés esetén a zárka vagy lakóhelyiség alapterületének el kell érnie a hat négyzetmétert. A fogda zárkáinak állapota és mérete a fogvatartottak vonatkozásában az Alaptörvény III. cikkében tilalmazott embertelen bánásmóddal összefüggő visszásságot okoz.

2.4.2 Hosszúidős speciális részleg (HSR)

A HSR a háromemeletes körletépület harmadik emeletén, az alakja után „csillagrész”-nek nevezett épületrészben található. A körleten nyolc zárka van, és két – zárkákból kialakított – foglalkoztató helyiség, valamint a nevelők részére külön iroda és körletfelügyelői tartózkodó helyiségek találhatóak. A HSR-en elhelyezett fogvatartottak külön konditermet használnak. A szabad levegőn tartózkodás egy 26 m² alapterületű, magas falakkal körülvett udvaron történik, ahonnan kizárólag az égboltot lehet látni a felső rácsozaton keresztül. Hetente egy alkalommal mindazonáltal a HSR fogvatartottjai is sportolhatnak az Intézet nagy sportudvarán, vagy a füves futballpályán.

A HSR-en történő elhelyezésre a Befogadási és Fogvatartási Bizottság (BFB) határozata alapján, az elítélt személyes meghallgatását követően kerül sor. Az elhelyezés felülvizsgálata során a BFB – a megvizsgált határozatokból kitűnően – szintén ülés tartása során, a fogvatartott meghallgatása alapján határoz. A határozatok indokolása minden alkalommal azt tartalmazza, hogy a Bizottság döntése „az elítélt szabadságvesztés végrehajtása során tanúsított együttműködési hajlandóságát, motivációját, munkavégzését, illetve magatartását vette alapul”. A fogvatartottak beszámolóit, és a határozatok egységes mintája, az egyéniesített indokolás hiánya arra enged következtetni, hogy a fogvatartottak HSR-en történt elhelyezésére vonatkozó

felülvizsgálati eljárás formális. Az eljárás formalitására a CPT 2009. március 24. és április 2. között Magyarországon tett látogatása során készített jelentése is felhívta a figyelmet.²⁵

A HSR-en történt elhelyezés felülvizsgálatára vonatkozó egyéniesített indokolás hiánya a fogvatartottaknak az Alaptörvény XXIV. cikkében biztosított tisztességes eljárásból fűződő jogával összefüggő visszússágot okoz.

2.4.3 A zárkák

Az Intézetnek a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körletépületében összesen 83 zárka található. A zárkák közül 15 db zárka egyszemélyes, 12 db zárka kétszemélyes, 5 db zárka háromszemélyes, és 19 db zárka négyszemélyes, további 19 db zárka 8 személy, 4 db zárka 12 személy, és 9 db zárka 14 személy elhelyezésére alkalmas. A zárkákban az egy főre jutó alapterület – az egyszemélyes zárkák, 7 db kétszemélyes zárka és egy négyszemélyes zárka kivételével – mindenhol 3 m² alatt van. 9 db 8 személyes zárkában és 3 db 14 személyes zárkában az egy főre jutó alapterület kevesebb, mint 2 m².

A zárkák mindegyikében található ágy és kézmosó. Az egyszemélyes zárkák kivételével mindenhol van zárkaszekrény, és kis- vagy nagyméretű asztal. 26 zárkában (ezek egy- illetve kétszemélyes zárkák) a WC-t az élettértől szeméremfal választja el. A CPT a 2007. január 30. és február 1. között Magyarországon tett látogatása során készített jelentésében²⁶ felhívta a figyelmet arra, hogy nem megfelelő megoldás a WC függönnyel történő leválasztása a két személy által lakott zárkában.

A WC szeméremfallyal történő leválasztása az élettértől – különösen a kétszemélyes zárkákban – veszélyezteti az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésében írt megalázó bánásmód tilalmának gyakorlati érvényesülését.

Az Intézetnek az utcára néző ablakain kilátásgátló van, ami akadályozza a természetes fény bejutását és a szellőzést, a nyári hőségben elviselhetetlenné teszi a zárkában való tartózkodást. A probléma azzal sem oldódott meg, bár némileg javult, hogy a kilátásgátlók felső harmadát levágták, és polikarbonát anyagúra cserélték. A kilátásgátlók miatt fennálló problémát az ügyészség is jelezte az Intézet felé. Az Intézet vezetője az ügyészség felé adott válaszában kifejtette, hogy az ablakok átalakítását tervezik a perforált részek eltávolításával, és a belső részbe a szellőzést jobban biztosító műanyag ablakok helyezésével.

A 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 121. §-ának (1) bekezdése szerint a zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre hat köbméter légtér, és férfi elítélt esetén legalább három négyzetméter (...) mozgástér jusson. A (2) bekezdés értelmében a mozgástér meghatározása szempontjából a zárka, vagy a lakóhelyiség alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni.

A nemzeti megelőző mechanizmus előtt ismert, hogy a magyar büntetés-végrehajtás a több éve jellemzően magas fogvatartotti létszám miatt nem tudja a jogszabályi előírások szerinti elhelyezési körülményeket, a fogvatartottak részére irányadó mozgástér és légtér maradéktalanul biztosítani. Az ún. kiegyensúlyozó program keretében – a huzamosabb ideje fennálló zsúfoltság mérséklése érdekében – a különösen túltelített intézetekből más, kevésbé zsúfolt intézetekbe csoportosítják át a fogvatartottakat. Ezen túlmenően megkezdődött a fogvatartotti férőhelybővítések kivitelezése.

A nemzeti megelőző mechanizmus az OPCAT 1. cikkében rögzített általános elv szerint a rossz bánásmód megelőzése céljából látogatja a fogvatartási helyeket. Az Ajbt. 39/B §-ának (1) bekezdése szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése érdekében az alapvető jogok biztosja az OPCAT 4. cikke

²⁵ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 24 March to 2 April 2009, CPT/Inf (2010) 16

²⁶ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 January to 1 February 2007, CPT/Inf (2007) 25

szerinti fogvatartási helyen szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszaállítás hiányában is rendszeresen vizsgálja. A megelőzés érdekében megvalósuló vizsgálatok figyelembe veszik az esetlegesen megvalósuló rossz bánásmód hátterét és indokait, azonban a visszaállítás megállapítását nem lehet mellőzni a kiküszöbölésére már megtett intézkedésekre tekintettel, ha az ennek ellenére fennáll. A Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtönben a jogszabályban előírt élettér, valamint a természetes fény és a szellőzés biztosításának hiánya a fogvatartottak tekintetében az Alaptörvény III. cikkében tilalmazott embertelen bánásmóddal összefüggő visszaállást okoz.

2.4.4. Közösségi helyiségek

A körletépülettel szemközt lévő H épületben találhatóak a tantermek, a foglalkoztató helyiségek, a könyvtár, a kápolna, a látogatók fogadására szolgáló helyiségek, valamint az orvosi- és a fogorvosi rendelő. A körletépületből a fogvatartottak függőfolyosón tudnak átmenni ebbe az épületbe.

A tantermek felújított, jó állapotban vannak, a padokon firók, feliratok, női nemi szervről készített ábra láthatók.

A kápolna berendezése újszerű, két sorban padok, elöl oltár és szószék található. Az oltár felett kereszt függ a falon. Az ablakokat festett üvegek díszítik.

2.4.5 Házi műhely

A házi műhely az épület fenntartására szolgáló munkák elvégzésére szolgál. Az épület tetején napelem és napkollektor került elhelyezésre, ami biztosítja az áramtermelést, illetve 9000 liter használati meleg vizet állít elő.

A házi műhelyben található a mosoda, és a ruhák vasalására szolgáló helyiség. A személyzet ruhájának tisztítására, vasalására is lehetőség van térítés ellenében. Az épület felső szintjén helyezkedik el az anyagraktár és a szabászat.

2.4.6 Udvar, sportpályák

A körletépület mellett sportudvar található, és az Intézet területén van egy fűvel borított futballpálya is, ahol a fogvatartottak heti egy alkalommal futballoznak. Ez nagy élményt jelent számukra, egyikük megfogalmazása szerint „csak ilyenkor léphetnek igazi földre”.

2.5. Élelmezés

A fogvatartottak napi háromszor étkeznek. Az ételt az Intézet konyhájában, a dolgozó fogvatartottak közreműködésével készítik.

Az alapszabvány, a dolgozók részére megállapított pótlékkal, 5-9 dkg felvágottat vagy húskészítményt tartalmaz. A reggeli általában kenyér és felvágott, szalonna, zsír, kolbász, kockasajt, dzsem, ritkábban péksütemény, banán, két hónap étlapján egy-egy alkalommal szerepel mogorókrém és krémtúró. Ebédre levest és húsos főételt kapnak a fogvatartottak (ritkábban a leves tartalmaz húst vagy halat, és azt édes vagy sós tésztaétel követi). A vacsora mindig hideg étel, tepertőkrém, pástétom, császárszalonna lönchús, néha kefir, gyümölcs vagy zöldség is jár hozzá. A napi kenyéradag 0,4 kg.

A normál menü helyett lehetőség van zsír- és fűszerszegény, cukorbeteg, tejmentes, köszvény, vegetáriánus vagy konzervmentes étrendet kérni. A zsír- és fűszerszegény diéta ételei különösen sovány húsból, minimális fűszerrel készülnek. A tejmentes étrendben a főzelékek rántással készülnek, a köszvényes betegeknek járó ételek minimális húst (sertés- és marhahúst

egyáltalán nem), és hüvelyes élelmi anyagokat tartalmaznak. A tartósítószer-mentes étrendben nem szerepelnek konzerv alapú élelmiszerek.

A meghallgatott fogvatartottak többsége elégedett az étel ízével és minőségével, azonban sokan hiányolták a meleg vacsorát, néhányan az étel mennyiségére is panaszkodtak. Volt olyan fogvatartott, aki fogak hiányában nem tudta megenni a vacsorára kapott szalonnát.

A fogvatartottak az Adorján-TeX Kft. által az Intézetben üzemeltetett boltban vásárolhatnak. Itt alapvető élelmiszereket, szalámit, süteményeket, édességet, dohányárut, kávé, tisztálkodó szereket, és zöldséget, gyümölcsöt is lehet kapni. A sütemények és a kávé ára kirívóan magas, egy darab cukrászsütemény 692 Ft-ba, 50 g instant kávé 550 Ft-ba, 300 g instant kávé 2688 Ft-ba kerül. Egy kiló banán 495 Ft.

A látogatócsoport tagjai a vizsgálat mindhárom napján az Intézetben ebédeltek, és ugyanazt az ételt fogyasztották, ami a fogvatartottak részére készült. Az étel ízletes volt.

A látogatás az élelmezés kapcsán általánosságban alapvető joggal összefüggő visszátámasztásra utaló körülményt nem észlelt.

A cukorbetegek ételét édesítőszerrel ízesítik, és ezek a fogvatartottak naponta meghatározott számú zsemlét kapnak. Az egyik – nagyon vékony testalkatú – cukorbeteg fogvatartott arra panaszkodott, hogy nem kap elegendő mennyiségű húst. Megmutatta a beszélgetés napján kapott zsemléket (amit be kell osztania aznapra), és a reggeliből megmaradt szalonnát. Az ebéddel állítása szerint nem lehet jóllakni, „rizst eszik rizzsel”.

Az a tény, hogy a cukorbeteg fogvatartott étrendjében nem szerepel elegendő hús, az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított, testi és lelki egészséghez fűződő joggal összefüggő visszátámasztásra utaló körülményt jelent.

2.6. Egészségügyi ellátás

Az Intézetben nem dolgozik főállású orvos. Az egészségügyi osztályvezető pozíciója 3 éve betöltetlen. Az egészségügyi osztály vezetését megbízottként a vezető ápoló látja el.

A fogvatartottak általános orvosi ellátását szerződéssel foglalkoztatott orvos végzi. Az intézet orvosa máshol háziorkosként dolgozik, a körzetébe mintegy 2000 ember ellátása tartozik. Az intézetben töltött rendelési ideje napi 3 óra, ebből 2 óra jut a fogvatartottak általános orvosi ellátására, és 1 óra a személyi állomány egészségügyi panaszaira.

Foglalkozás-egészségügyi vizsgálat heti egy alkalommal két órában, fogorvosi rendelés heti egy alkalommal három órában történik a fogvatartottak részére, és heti egy alkalommal egy-egy órában a személyi állomány számára. A fogorvosi rendelésen 2015-ben összesen 1572 fogvatartott jelent meg, ez a heti 3 óra rendelési időt figyelembe véve azt jelenti, hogy egy fogvatartott kezelésére átlagosan 6 perc jutott, ami a fogorvos túlterheltségét jelzi.

Alapellátó orvosi rendelésen a befogadáskor szükséges vizsgálatokkal együtt 2015-ben összesen 2650 fogvatartott jelent meg. Figyelembe véve a napi két óra rendelési időt, ez az egész évre vetítve 520 órát jelent, vagyis egy fogvatartott vizsgálatára átlagosan 12 perc jut, ami meglehetősen rövid időtartam. A CPT 2009-ben tett magyarországi látogatásáról szóló jelentése felhívta a figyelmet arra, hogy az – akkor heti 8 órában történő – orvosi jelenlét nem elegendő a fogvatartottak ellátására, és ajánlást tett arra, hogy az intézet főállású orvost alkalmazzon.²⁷ A fogvatartottak orvosi ellátása és az orvosi állás betöltése a látogatáskor is megoldatlan volt. Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának R(98)7 számú ajánlása kimondja, hogy a fogvatartottaknak minden időpontban el kell jutniuk orvoshoz, ha arra szükségük van, és az

---

²⁷ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 24 March to 2 April 2009, 86. pont

egészségügyi követelmények biztosítása érdekében a büntetés-végrehajtási intézetekben teljes munkaidőben orvost kell alkalmazni.²⁸

Az Intézetben főállásban alkalmazott orvos hiánya veszélyezteti a fogvatartottaknak az Alaptörvény XX. cikkében biztosított, testi és lelki egészséghez fűződő jogának érvényesülését.

Az egészségügyi panaszok közül nyáron gyakoriak a bőrgyógyászati problémák, a téli időszakban felső légúti megbetegedések fordulnak elő. Gyakoriak a pszichiátriai- és a mozgásszervi problémák is. Vannak szív- és érrendszeri betegségek, asztmás és cukorbeteg fogvatartottak. Gyakoriak a munkahelyi balesetek, ezek többnyire szándékos tüszúrások a kézujjon. Bántalmazásból eredő sérülések esetén látelleletet kell felvenni. A fogvatartottak szakorvosi ellátását a legtöbb esetben a Sátoraljaújhelyi Erzsébet Kórház biztosítja. Pszichiátriai szakellátásban 2015-ben 177-en, sebészeti szakellátásban 96-an részesültek.

Pszichiáter havonta egy alkalommal látogat az intézménybe. A fogvatartottak akut problémák esetén a külső kórházban megfelelő ellátást kapnak.

Főállásban dolgozik az Intézetben egy tanácsadó szakpszichológus, emellett szerződéssel foglalkoztatnak egy klinikai szakpszichológust, ő kedden és szombaton 5 órát tölt az Intézetben.

A pszichológusok jelenleg havi átlagban 80-100 közötti létszámban tudnak a fogvatartottakkal foglalkozni. Befogadáskor minden esetben beszélnek velük, annak érdekében, hogy megismerjék őket, és a lehetséges problémákat körvonalazzák, másrészt hogy a fogvatartott is tudomást szerezzen arról, hogy mikor, kihez fordulhat, ha lelki problémáit meg szeretné osztani valakivel.

A HSR-en elhelyezett fogvatartottakkal a pszichológusok próbálnak minden hónapban beszélni, őket külön kérés nélkül is meglátogatják. Egyéb esetekben a fogvatartottak kérelmi lapot nyújtanak be, ha a pszichológussal találkozni szeretnének. A fogvatartással kapcsolatban jelzett lelki problémák mellett felmerülnek családi jellegű, vagy pedagógiai (gyerekneveléssel kapcsolatos) kérdések is. Csoportfoglalkozásokat is tartanak a dropprevenációs csoportnak.

A látogatás során alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észleltem, de felbívom a figyelmet arra, hogy a folyamatos pszichiátriai kontroll szükséges lehet a súlyosabb esetek megelőzése érdekében. Figyelemmel a hosszú idejű szabadságvesztés büntetésüket töltő fogvatartottak magas számára, továbbá a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésre ítélték helyzetére, és az ezzel összefüggésben felmerülő pszichés problémák általános gyakoriságára, a havonta egyszer történő pszichiátriai vizsgálat nem elegendő. Mivel a pszichiáter ritkán látja a fogvatartottakat, és emiatt nincs lehetőség arra, hogy valamennyi fogvatartott pszichés állapotát folyamatosan figyelemmel kísérelje, indokolt lehet a szerződéssel foglalkoztatott pszichológust teljes munkaidőben foglalkoztatni. Ily módon a pszichológusok több fogvatartottal tudnak beszélni, és jelezni tudják a pszichiáter részére a felmerülő problémás eseteket.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának a büntetés-végrehajtási pszichológusok fogvatartottakkal való tevékenységét szabályozó Módszertani útmutató kiadásáról szóló 89/2015. (XII. 18.) OP szakutasítása alapján kiadott Módszertani útmutató III. 1. pontja szerint a fogvatartotti pszichológusi ellátás során a lehetőségek függvényében törekedni kell arra, hogy egy pszichológus maximum 150-200 fogvatartott, speciális részlegeknél vagy csoportoknál (pl. életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést töltők) 50-70 fogvatartott gondozását végezze. A fogvatartotti létszám alapján a két teljes állásban foglalkoztatott pszichológus alkalmazásával ez a mutató is jobban megközelíthető lenne.

2.7. Munkavégzés, oktatás

Az Európai Börtön szabályok 107.1 pontja szerint az elítélt fogvatartottakat megfelelő időben és szabadulásuk előtt segíteni kell eljárásokkal és speciális előkészítő programokkal, felkészítve őket ilyen módon a börtönélet és a szabad társadalomban folyó, törvénytisztelő élet közötti átmenetre. A 107.2 pont alapján a hosszú börtönbüntetésre ítélt fogvatartottak esetében

²⁸Recommendation No. R (98) 71 of the Committee of Ministers to Member States concerning the ethical and organisational aspects of health care in prison.

különösképpen lépéseket kell tenni a szabad társadalomba való fokozatos visszatérés biztosítása érdekében. A 105.1 pont értelmében módszeres munkáltatási programmal kell elősegíteni az elítélt fogvatartottak rezsimjében kitűzött célok elérését. A 106.1 pont szerint az elítélt fogvatartottak rezsimjének kulcsfontosságú részét kell képeznie a módszeres oktatási programnak, beleértve a szakképzést is, melynek fő célkitűzése az elítélt fogvatartottak általános iskolázottsági szintjének a növelése, és a jövőbeni felelős, bűnözésmentes életvitelre való alkalmasságuk és képességük lehetőségének javítása.

Az Európa Tanács Rec(2003)23 számú ajánlása az életfogytiglani és más hosszú időtartamra elítéltek kezeléséről a 10. pontban kimondja, hogy a fogvatartási programtervnek tartalmaznia kell a munkában, oktatásban, tréningeken és más tevékenységben való részvételt, ami lehetővé teszi a börtönben töltött idő hasznos eltöltését, és növeli a sikeres reintegráció esélyét a szabadulást követően.

Az Intézet területén a látogatás napján 244 személy dolgozott az Adorján-TEX Kft. által üzemeltetett textilüzemben, 84 személy költségvetési munkahelyen (konyhán, házi műhelyben, a Prec-Cast Kft. alumínium alkatrészeket sorjázó üzemében) tevékenykedett.

Az Adorján-TEX Kft. üzemében textíliákat, ágyneműt, munkaruhákat, egyenruhát készítenek. A tiszta teremben ultrahangos varrógépek vannak, itt egészségügyi textíliát készítenek. Az emeleti munkahelyeken ipari gyorsvarrógépeket használnak. A fogvatartottak 6:20-kor kezdik a munkát, a szünetelési rend 7:20-tól kezdődően szalagonként más időpontban van. A munka monoton jellege miatt 3 szünetet tartanak. A fogvatartottak 14:00 óráig dolgoznak, ezután ebédelnek. Az Intézet orvosának javaslatára a 8-as számú szalagon napi 4 órában, 9:30-tól 13:30-ig munkaterápiás foglalkoztatás keretében dolgoznak fogvatartottak, ők a kieső szabászati anyagokból szedik ki a bélést.

A fogvatartottak többségének legfontosabb panasza az volt, hogy a munkadíjból az Intézet által levont költségeket követően olyan csekély összeg jelenik meg a számláján, amiből a legalapvetőbb szükségleteit sem tudja fedezni. Az egyik fogvatartott által felmutatott munkadíj-kifizetési igazoláson feltüntetésre kerül az alapbér, a ledolgozott napok száma, a pihenő- és szabadnapok száma, a munkavédelmi oktatási órák száma, valamint a fizetett szabadság időtartama napokban és órákban egyaránt, a darabbéres órák, és a nem fizetett órák száma. A kifizetésre kerülő bruttó összeg a fizetett szabadságból, a darabbérből, a garantált bér különbözetből (amit a teljesítménybérben ledolgozott órák után meg kell kapnia akkor is, ha a darabbér nem éri el ezt az összeget), valamint a munkavédelmi oktatásban töltött idő ellentételezéséből áll. A munkadíjból levonásra kerül az ellátás összege (és esetlegesen a fogvatartottat terhelő más fizetési kötelezettségek, pl. bűnügyi költség, perköltség, adó- vagy más köztartozás, vagy magánszemély felé fennálló tartásdíj fizetési kötelezettség stb.). Ebben a konkrét esetben a levonás után (csak az ellátás költsége került levonásra) a fogvatartott a munkadíjból 20 Ft-ot kapott kézhez.

A munkadíjat terhelő levonások miatti alacsony kifizetések rendkívül feszült légkört eredményeznek az Intézetben. A fogvatartottak sok esetben kibújnak a munkavégzés alól, „beteget jelentenek”. A betegség és a munka megtagadása összemosódik, ami gyakran oda vezet, hogy amennyiben a munkát végző fogvatartott reggel nem érzi jól magát, a személyzet nem szól az orvosnak, hanem automatikusan azt gondolva, hogy szimulál, őt munkára kényszeríti. A munka megtagadása miatt több esetben biztonsági elkülönítésre is sor került.

A Bv. tv. 220. § (1) bekezdésének e) pontja alapján a munkáltató köteles a végzett munkáért díjazást fizetni. A Bv. tv. 258. §-a szerint az alapmunkadíj a kifizetés évét megelőző év első napján a munkaviszonyban álló dolgozókra megállapított kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) összegének legalább egyharmada, az országos parancsnok által normatív utasításban, évente meghatározott összeg. A 4/2015. (XII.17.) BVOP utasítás 1. pontja szerint a munkáltatásban részt vevő, teljes munkaidőben foglalkoztatott fogvatartottak alapmunkadíja 35 000 forint/fő/hó, az óradíj 202 forintnál nem lehet kevesebb. A 2. pont alapján a munkaterápiás

foglalkoztatás keretében foglalkoztatottak pénzbeli térítési díjának legkisebb összege napi hatórás foglalkoztatás esetén 11 670 forint/fő/hó, legkisebb heti összege 2685 forint/fő. Napi hat óránál vagy heti harminc óránál rövidebb idejű foglalkoztatás esetén a pénzbeli térítési díjat arányosan csökkenteni kell. Az 5. pont úgy rendelkezik, hogy a tartási költséghez való hozzájárulás összege 465 forint/fő/nap.

Az Európai Börtönszabályok 26.10-26.11 pontja szerint a fogvatartottak munkájával kapcsolatban igazságos bérezési rendszert kell kialakítani. A fogvatartottaknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy keresményük legalább egy részét a saját felhasználásra szánt, engedélyezett dolgokra költhessék, és keresményük egy részét a családjuknak juttathassák.

Az alapvető jogok biztosának az AJB-2551/2012. számú ügyében készült jelentése – a Belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkárától kapott tájékoztatás alapján – megfogalmazza, hogy a fogvatartottak foglalkoztatása nem munkaviszonyban, hanem a büntetés-végrehajtási jogviszony keretében történik. A Bv. tv. fogalommagyarázata szerint²⁹ *a munkáltatás a reintegrációs tevékenység azon formája, amikor az elítéltek (...) szervezeten, rendszeresen, haszon- vagy bevételszerzési céllal, a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény által szabályozott munkaviszonytól eltérő, jogszabályban meghatározott feltételekkel és díjazás ellenében történik, az így létrejövő munkáltatási jogviszony alanyai munkáltatóként a bv. intézet, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdasági társaság vagy a bv. szerv szerződése és az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető hozzájárulása alapján más gazdálkodó szervezet, valamint munkavégzőként az elítélt (...).* A munkadíj mértékével kapcsolatban a Belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkára az alábbiakra mutatott rá: „A büntetés-végrehajtásnál foglalkoztatottak munkáltatásával kapcsolatosan olyan sajátos többlet-költségek merülnek fel, ami már eleve jelentős terheket ró a büntetés-végrehajtásra, az állami költségvetésre. A költségvetési teherbírási korlátai mellett ez is indoka az alacsonyabb mértékű díjazásnak. Jelenleg a fogvatartottak által végzett munka eredménye nem fedezi a rá fordított költségeket, a munkáltatás esetleges nyereségét a termelés finanszírozására fordítja a büntetés-végrehajtási szervezet.” A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkárának a jelentésben kifejtett álláspontja szerint „sem a jogviszony célját, sem a jogviszony jellegét tekintve nem vonható egyenlőség a büntetés-végrehajtás során a foglalkoztatás keretében történő munkáltatás és a szabad élet viszonyai között létesített munkaviszony között”. „A minimálbér egyharmadában megállapított díjazás összefüggésbe hozható egyrészt a büntetés-végrehajtás keretei között történő foglalkoztatás sajátos többletterheivel, másrészt az elítéltek sajátos életkörülményeivel. (...) Többletköltséget jelent az, hogy a munkavégzés során is biztosítani kell a biztonsági rendszerek működtetését, az ellenőrzést és a felügyeletet, azért, hogy az elítélt ne szökhessen meg, illetve a végrehajtás rendjét ne sérthesse más módon, valamint ne jelenthessen veszélyt a fogvatartottakra és a személyzetre. Az elítéltek sajátos életkörülményeiből adódik, hogy az ételmezésük, a ruházkodásuk, a tisztálkodásuk és lakhatásuk körülményei, illetve költségei nem nevezhetők szokványosnak.”

A jelentés megállapítása szerint „a szabályozás szempontjából abban az értelemben nincsenek összehasonlítható helyzetben a nem fogvatartott munkavállalókkal, hogy a fogvatartottak foglalkoztatásának valóban lehetnek olyan elismert és világos költségei, amelyek levonása – az alacsonyabb munkadíj megállapításával – alkotmányosan indokolt lehet. (...) Az eleve igen alacsony összegű munkadíjból a jogszabály alapján további összegeket is le kell vonni, (...) a munkát vállaló elítéltek tehát ebből a szempontból a többi, munkát vállalni nem tudó vagy nem akaró fogvatartottal szemben indokolatlanul kerülnek hátrányosabb helyzetbe”.

A jelentés megállapította továbbá, hogy azok a társadalombiztosítási törvényi szabályok, amelyek a jogszerzést a fogvatartásuk alatt munkát végző elítéltek esetében eleve kizárják a

---

²⁹ Bv. tv. 3. § 13. pont

nyugdíj-jogosultság megszerzését, az érintett fogvatartottak egyenlő méltóságához, valamint szociális biztonsághoz való jogával összefüggő visszásságot okoznak.

A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény 42. §-ának (2) bekezdése jelenleg is úgy rendelkezik, hogy a szolgálati idő számításánál nem lehet figyelembe venni az előzetes letartóztatás és a szabadságvesztés tartamát.

A fogvatartottak munkadíja nem járulékalapot képező jövedelem, és a munkavégzéssel nem szereznek a nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe veendő szolgálati időt.

A dolgozó fogvatartottaknak az Alaptörvény XIX. cikkében biztosított szociális biztonsághoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okoz, hogy a munkadíjuk nem járulékalapot képező jövedelem, és a büntetés-végrehajtási intézetben történő munkáltatásuk ideje nem jelent a nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe veendő szolgálati időt.

A munkadíjból történő levonások miatt az Adorján-Tex Kft. olyan jutalmazási rendszert alkalmaz, hogy amennyiben a fogvatartott jól dolgozik, ezt jelzi az Intézetnek és egyidejűleg olyan utalványt ad, amelynek ellenében a fogvatartott az élelmiszerboltban tud vásárolni.

A munkaterületen szándékos és véletlen balesetek egyaránt előfordulnak, például a fertőtlenítő anyag bekerül a fogvatartott szemébe, a varrótű átmegy a fogvatartott ujján. Ezeket a sérüléseket egészségügyi szempontból megfelelően ellátják. Az egyéni védőeszközöket mindig használják, illetve annak használatát rendszeresen ellenőrzik.

Az oktatás keretében általános iskolai képzésben, valamint festő-mázoló szakképzésben részesülhetnek a fogvatartottak.

2.8. Szabadidő

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának Rec(2003)23 számú ajánlása az életfogytig tartó és más hosszú időtartamra elítéltek kezeléséről a 10. pontban kimondja, hogy a fogvatartási programtervnek tartalmaznia kell a szabadidős- és egyéb tevékenységekben való részvételt.

A körletépületben lévő kerámiaformázó helyiségben dísz tárgyakat, emléklapetteket, serlegeket készítenek a fogvatartottak.

Az Intézet főállásban dolgozik egy katolikus pap, és részmunkaidőben, szerződés alapján egy református lelkész is segíti a hitéleti tevékenységet. A kápolnában szombatonként van istentisztelet, a nagy vallási ünnepekkor ökumenikus alkalmakat szerveznek, amelyen a fogvatartottak családtagjai is részt tudnak venni. A fogvatartottak lelki gondozása keretében az atya börtön cursillót tartott 2014 novemberében. 2016 februárjában az Intézet adott otthont az első magyarországi börtön-ultreyának, ahol a hitélet további elmélyítéséhez kap útmutatót a cursillót elvégzett személy. A fogvatartottak a pápa részére saját készítésű ajándékot küldtek. 2016 júniusában zarándoklat és lelkigyakorlat volt Mátraverebély-Szentkúton.

A konditerem szintén a körletépületben található, itt térítés ellenében vagy jutalmazásként sportolhatnak a fogvatartottak. Sportolás rendszeresen a kis- illetve a nagyobb sétaudvaron zajlik, itt fitness berendezések is vannak. A füves, kapukkal felszerelt futballpályán futballmérkőzések lebonyolítására van lehetőség. A pálya mellett egy paravánnal leválasztott szabadtéri zuhanyzó is elhelyezésre került.

Az Intézetben található könyvtár látogatottsága az utóbbi időben visszaesett, többnyire az oktatásban részesülő fogvatartottak olvassák az itt található könyveket.

Valamennyi zárkában található televízió készülék, amelyen a csatornák széles választéka elérhető. A HSR körleten külön számítógép van, ahol cd-ket és dvd-ket lehet lejátszani. Ugyanitt külön kiskönyvtár található.

A fogvatartottak időnként külső programokon is részt vehetnek.

A látogatócsoport a szabadidős programlehetőségek tekintetében visszásságra utaló körülményt nem tapasztalt, de felbírja az Intézet figyelmét arra, hogy a hosszú idejű szabadságvesztését töltő fogvatartottak nagy

számára figyelemmel a tevékenységek széles választásának lehetőségét folyamatosan fent kell tartani, és lehetőség szerint tovább kell bővíteni.

2.9. Kapcsolattartás

A ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltő fogvatartottak esetén az idő múlásával jellemzően véget érnek a hozzátartozói kapcsolatok, a látogatások ritkulnak, illetve megszűnnek. A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének törvényi újraszabályozásával megnyíló szabadulás esélye, az Intézet által biztosított, a szabad társadalomba történő visszailleszkedést segítő programokkal együtt, hozzájárulhat ahhoz, hogy a fogvatartottnak a családjához (házastársához, élettársához, gyermekéhez) fűződő kapcsolata fennmaradjon.

Az Intézet házirendjének rendelkezései alapján a fogvatartottak a végrehajtási fokozatnak és a rezsím besorolásnak megfelelően havonta egy vagy két alkalommal, alkalmanként 60-90 perc időtartamban, felügyelet mellett fogadhatnak látogatót. A fogvatartott a házirend szerint az őt képviselő ügyvéddel ellenőrzés és időkorlát nélkül találkozhat, más jogi képviselő fogadása esetén előzetes egyeztetés szükséges.

A látogatás a hozzátartozók esetén a két sorban elhelyezett hosszú asztaloknál zajlik, ahol az asztal egyik oldalán a látogatók, a másik oldalon a fogvatartottak ülnek. Az asztal közepén plexi elválasztófal található, ami a szemmagasságot nem éri el, vagyis csak tárgyak átnyújtását akadályozza meg. Abban az esetben, ha a fogvatartottnak a korábbi látogatások alkalmával tanúsított magatartása szigorúbb eljárást indokol, a látogató fogadása a plexi lemezzel teljesen kettéosztott helyiségben történik, ahol a fogvatartott és a hozzátartozó a két oldalon elhelyezett lyukacsos fémlapokon keresztül hallja egymás hangját. Ezen kívül van egy golyóálló üveggel elválasztott látogató helyiség, ami a látogatáskor nem volt használatban. Az ügyvédekkel való kapcsolattartás két ügyvédi beszélő helyiségben történik, itt lehetőség van papírok átadására is.

A látogató a megérkezését követően fényképes igazolvánnyal igazolja személyazonosságát. A csomagját átvizsgálják fémdetektorral, kapukeretes fémkeresőn kell átmennie, a kabátját, táskáját le kell tennie az öltözőben. A látogató a fogvatartott részére az Intézetben található boltban vásárolhat élelmiszert. Ez úgy történik, hogy a látogató megveszi az élelmiszercsomagot, amit betesz a falban lévő, két oldalról nyitható és zárható egyik kisszekrénybe. A szekrény kulcsát a látogatás során átadja a fogvatartott részére, aki a szekrénynek a fal másik oldalán található ajtaját kinyitja, és ki tudja venni az élelmiszercsomagot.

A fogvatartottak teljes ruházatát a látogatást követően átvizsgálják, lemeztelenített testük vizsgálatára elkülönítetten, a beszélő helyiségben kerül sor.

A fogvatartottak a rezsimszabályok szerinti gyakoriságban és időtartamban, az engedélyezett telefonszámok irányába kezdeményezhetnek telefonhívást. A beszélgetést az Intézet ellenőrzi, és lehetőség van annak megszakítására is. A telefonos kapcsolattartás a fogvatartottak által használatra kapott mobiltelefon készülékről történik, a telefonálás költségét a fogvatartott számlájáról feltöltött telefonkártya fedezi. A telefonálás percdíja a belföldi díjzónában 81 Ft vezetékes telefon, 93 Ft mobiltelefon hívása esetén. Számos fogvatartott panaszkodott a telefonálás magas költségére, amit az általa megszerzett jövedelemből nem tud megfizetni.

A fogvatartottnak az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében biztosított, a kapcsolattartás tisztelgésben tartásához fűződő jogának megvalósulását veszélyezteti, hogy a telefonálás költségét a megszerzett jövedelmükből nem tudják fedezni, ami jelentősen korlátozza a hozzátartozókkal telefonon történő kapcsolattartás lehetőségét.

Az előzetesen letartóztatott a védőt az intézet által kijelölt telefonkészüléken hívhatja fel. A védő hetente egyszer – az előzetesen letartóztatott büntetőeljárás jogainak gyakorlása érdekében – egy óra időtartamban jogosult telefonbeszélgetés kezdeményezésére.

Az egyik fogvatartott 2015-ben panaszt nyújtott be amiatt, hogy mindössze heti 2x5 perc időtartamban tudott telefonbeszélgetést lebonyolítani, amelybe beleszámított mind a

hozzátartozókkal, mind a jogi képviselővel folytatott beszélgetések ideje. A fogvatartott jogi képviselője az Emberi Jogok Európai Bírósága elé terjesztett ügyben járt el a fogvatartott képviseletében. A fogvatartott panaszát elutasító határozat indokolása azt tartalmazza, hogy – a határozatban idézett jogszabályokból nem megállapíthatóan – „fenti jogszabályoknak megfelelően a jogi képviselő hozzátartozónak minősül (sic!), így az ilyen minősítés alá eső kapcsolattartók telefonbeszélgetése a törvényes időkeretbe beleszámít”. Az indokolás úgy rendelkezik továbbá, hogy amíg a fogvatartott „nem nyújt be hitelt érdemlő igazolást arról a körülményről, hogy ügyét az Emberi Jogok Európai Bírósága befogadta, jogszerű volt az az intézkedés, mely szerint telefonálási idejét illetve annak ellenőrzését a jogi képviselőkre vonatkozó szabályok szerint alkalmaztuk”.

A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19.) IM rendelet 104. § (2) bekezdésének a) pontja szerint a telefonálás progresszív rezsimszabályokban meghatározott időtartamába nem számít bele a Bv. tv. 3. § 9. pontjában felsorolt szervezetekkel és személyekkel folytatott beszélgetés. A Bv. tv. 3. §-ának 9. pontja a hivatalos minőségben kapcsolattartó személyeket sorolja fel, ezek között a b) pontban *a védő, a jogi képviselőként eljáró ügyvéd és jogtanácsos folyamatban lévő büntető-, polgári, szabálysértési eljárásban, közigazgatási hatósági eljárásban, egyéb hatósági ügyben vagy büntetés-végrehajtási ügyben, valamint ilyen eljárás megindításának kezdeményezése érdekében eljárva, ideértve a meghatalmazás adását is.* A telefonálás rezsimszabályoknak megfelelő időtartamába tehát – a határozatban foglalt indoklással szemben – nem számítható be a jogi képviselőként eljáró ügyvéddel folytatott beszélgetés, abban az esetben, ha folyamatban lévő büntető-, polgári, szabálysértési eljárásban, közigazgatási hatósági eljárásban, egyéb hatósági ügyben vagy büntetés-végrehajtási ügyben, valamint ilyen eljárás megindításának kezdeményezése érdekében jár el. A Bv. tv. 3. §-ának 1. pontjában³⁰ megfogalmazott értelmező rendelkezés szerint a büntetés-végrehajtási ügy fogalma alá nem vonható az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt folytatott eljárás. Mindazonáltal, a Bv. tv. 11. §-ának (5) bekezdése szerint *a fogvatartással kapcsolatos ügyben az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott képviselőt hatalmazhat meg, akinek a képviseleti jogosultságát igazolni kell. A képviselő tevékenysége nem sértheti vagy veszélyeztetheti a fogvatartás biztonságát, illetve a végrehajtás rendjét. Nem járhat el képviselőként, akit a rendelkezési jogkör gyakorlója vagy a végrehajtásért felelős szerv vezetője a fogvatartottal való kapcsolattartásból kizárt.* A (6) bekezdés szerint *a fogvatartással kapcsolatos ügyben vagy bármely más ügyben az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott képviselőjével mind írásban, mind szóban és – a fogvatartást jogánatosító szerv rendjének a megtartásával – a látogatás során személyesen, ellenőrzés mellett érintkezhet. Nem ellenőrizhető a személyes kapcsolattartás az érintett bv. intézet eljárásával kapcsolatban az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott és őt nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv, így különösen az Emberi Jogok Európai Bírósága elé terjesztett ügyben képviselő személy között, kivéve abban az esetben, ha a képviselő az elítélt, vagy az egyéb jogcímen fogvatartott hozzátartozója.* Az idézett jogszabályi rendelkezések alapján a fogvatartott a képviselőjével szóban vagy írásban, továbbá személyesen is érintkezhet. Az adott ügyben a panasz elutasításáról szóló határozat indokolása logikai hibákat, ellentmondásokat tartalmaz, és nem felel meg a vonatkozó jogszabályoknak. Ezen túlmenően pedig, a fogvatartottnak az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt ellátott képviseleti jogosultságát, és az eljárás megindítását a jogi képviselő tudja igazolni. A fogvatartott – különösen, ha a jogi képviselőjével nem érintkezhet –, nem tudja a vonatkozó iratokat bemutatni. Mindezek mellett, a

---

³⁰ Bv. tv. 3.§ 1. *büntetés-végrehajtási ügy:* a bíróságnak, a végrehajtásért felelős szervnek és az adott ügyben döntési jogkörrel rendelkező személynek a büntetés, az intézkedés, a kényszerintézkedés, valamint a rendbíróság helyébe lépő és a szabálysértési elzárás végrehajtásával kapcsolatos olyan eljárása - ide nem értve a Be. XXIX. Fejezet II. Címe szerinti eljárásokat - amely érinti annak tartalmát, mértékét, a végrehajtás helyét vagy módját, megkezdésének időpontját, a félbeszakítás, a feltételes szabadságra bocsátás, az ideiglenes elbocsátás, illetve a végrehajthatóság kérdését, vagy a végrehajtás rendjének fenntartására irányul, és lényeges kihatással van az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott jogaira és kötelezettségeire.

fogvatartott mint kérelmező által az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt megindított ügy 2014-ben indult, tehát a panasz elbírálásakor már folyamatban volt.

A fogvatartottnak a jogi képviselőjével történő kapcsolattartásának korlátozása, az ezzel kapcsolatos panasz elutasítása és a határozat nem helytálló indoklása a fogvatartottnak az Alaptörvény XXIV. cikkében biztosított, tisztességes eljárásból fűződő jogával, valamint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített, a jogállamiságból fakadó jogbiztonságból fűződő jogával összefüggő visszátartást okoz.

Több fogvatartottat is sérelmezte, hogy az őket az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt képviselő ügyvéd nem tudott levelet küldeni az Intézetben tartózkodó fogvatartottaknak. A címzettek közül ketten már szabadlábon voltak, 3-an másik büntetés-végrehajtási intézetbe kerültek, de 4 címzett az Intézetben volt elhelyezve, az ő levelük is „elköltözött” vagy „címezett ismeretlen” jelzéssel visszaküldésre került. Az ügyben az Intézet vezetője intézkedett annak érdekében, hogy a jövőben hasonló eset ne forduljon elő.

A fogvatartottak havonta fogadhatnak és küldhetnek csomagot, ezek kizárólag a fogvatartott birtokában tartható tárgyakat (az engedélyezett tisztasági felszereléseket, ruházati anyagokat, élelmiszereket és étkezési eszközöket, dohányárúkat és dohányzással kapcsolatos eszközöket, papír- és írószereket, egyéb használati tárgyakat, gyógyszereket és gyógyászati segédeszközöket) tartalmazhatják.

A látogató csoport ezzel összefüggésben visszátartásra utaló körülményt nem észlelt.

2.10. Bánásmód

2.10.1 A fogvatartottak közötti erőszak

A személyzet elmondása szerint nem lehet tudni, hogy mi történik a zárkákban éjjel, zárt ajtók mögött. A fogvatartottak közötti bántalmazásokról szóló jelentések utlegelésből eredő könnyű testi sértések, lopások, és erőszakos cselekmény tanúsítása során rablási cselekmények – étel, dohánytermék, személyes tárgyak, óra eltulajdonítása – előfordulását, szexuális erőszak és zsarolás cselekmények előfordulását jelzik.

A CPT 2. Általános Jelentésének 60. pontja szerint a rendvédelmi személyzet képzése során jelentős hangsúlyt kell fektetni az interperszonális kommunikációs készségek fejlesztésére annak érdekében, hogy képesek legyenek olyan helyzetek semlegesítésére, amelyek máskülönben erőszakba torkollhatnak, és általában is csökkenthetik a feszültséget, javíthatják az életminőséget. A CPT 11. Általános Jelentésének 27. pontja kiemeli – amint arra a nemzeti megelőző mechanizmus a tőkei Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetének vizsgálatáról szóló jelentésében³¹ is rámutatott –, hogy az őrszemélyzet feladata a fogvatartottak őrzésében arra is kiterjed, hogy megvédjék őket más fogvatartottaktól, akiké kárt akarnak tenni bennük.³²

A CPT előírásokkal összhangban a személyzet közreműködése útján az Intézet feladata megelőzni a fogvatartottak közötti erőszakos cselekményeket, bántalmazásokat és lopásokat. A fogvatartottak között történő bántalmazások és eltulajdonítások a fogvatartottak tekintetében az Alaptörvény XIII. cikkében biztosított tulajdonhoz való joggal és XX. cikkében biztosított testi és lelki egészséghez fűződő joggal összefüggő visszátartást okoznak.

2.10.2 A fogvatartottak és a személyzet közötti viszony

A fogvatartottakkal szembeni kényszerítő eszköz alkalmazására 2015-ben 12 személlyel szemben, összesen 11 alkalommal, 2016-ban júliusig 15 személlyel szemben, összesen 21 esetben került sor. Testi kényszer a legtöbb esetben másik fogvatartott bántalmazásának vagy önkárosító magatartás megakadályozása érdekében, továbbá passzív ellenállás miatt alkalmaztak. A

³¹ AJB-1423/2015 számú ügy

³² CPT előírások CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2011 II. 60. pont

kényszerítő eszközök alkalmazásáról tett jelentések tanúsága szerint azok alkalmazása minden esetben jogszerűen történt.

A fogvatartottakkal szembeni fegyelmi eljárás lefolytatására 2015-ben 629 esetben került sor, ebből 27 esetben magánelzárást szabtak ki, 19 esetben a személyes szükségletekre fordítható összeget csökkentették, 3 esetben programot tiltottak meg, és 116 esetben feddést alkalmaztak. 2016-ban júniusig 398 fegyelmi ügy volt, 25 eset magánelzárással, 11 eljárás a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentésével, 70 eset feddéssel zárult.

A személyi állomány tagjainak elmondása szerint a fogvatartottak körében időnként előfordul „éhségstrájk”. 2014 augusztusában 5 előzetesen letartóztatott személy tagadta meg az étkezést. A fogvatartottak meghallgatását büntetés-végrehajtási vezető végezte, a fogvatartottak cselekményük indokaként azt mondták, hogy nem javították meg az elromlott televízió készüléket, további okként 2 személy azt jelölte meg, hogy nem tudott telefonálni, 3-an nem jutottak ki a nevelőhöz, 2-en poloskacsípésre is panaszkodtak. Az ügyben tömeges étkezésmegtagadásban való részvétel fegyelmi vétség elkövetése miatt eljárások megindítására került sor.

Az egyik fogvatartott külföldről érkezett csomag visszaküldése miatt tett panaszt. Az ügyészség megkeresésére az Intézet parancsnoka azt a tájékoztatást adta, hogy a csomag visszaküldésére összesen 4 alkalommal került sor, a súlyhatár jelentős meghaladása miatt. A parancsnok általános érvényű engedélyt adott ki arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak részére érkező csomagokat minden esetben köteles az intézet átvenni. Egy másik fogvatartott büntetés-félbeszakításra vonatkozó kérelmet nyújtott be annak érdekében, hogy az anyósa lakását felújíthassa, mert a szakképzettsége szobafestő-mázoló. Az Intézet a büntetés-félbeszakítási kérelmet elutasította. Az indokolás megállapította, hogy az ingatlan valóban felújításra szorul, de az lakható, életveszélyes körülményeket a környeztanulmányok nem állapítottak meg.

A fegyelmi vétség elkövetése miatt fogdára került fogvatartott édesanyja jelezte az Intézet vezetésére számára, hogy az egyszemélyes elhelyezés során a fia idegileg összeomlott, folyamatosan fáj a feje és vérzik az orra. Kérte, hogy a fogdát követően a többszemélyes zárkába helyezett fogvatartottat kisebb létszámú zárkába helyezték át. Az Intézet vezetője válaszlevelében arról tájékoztatta a hozzátartozót, hogy a fiát naponta két alkalommal az egészségügyi szakápolók, heti két alkalommal az Intézet orvosa is látogatta, és egészségügyi panaszával kapcsolatban ellátta. A fogvatartott fejfájásra vagy orrvérzésre nem panaszkodott. Szív- és érrendszeri, valamint pszichiátriai panaszával kapcsolatban szedett állandó gyógyszereit rendszeresen megkapja.

Figyelemmel arra, hogy a fogvatartott az egyszemélyes elhelyezés alatt orvosi- és szakápolói ellenőrzés alatt állt, visszásságot nem állapítok meg, de felbívom a figyelmet arra, hogy a fogdán elhelyezett fogvatartott állapotát minden esetben körültekintő módon figyelemmel kell kísérni.

3. Összefoglalás

Az Intézetben jellemzően hosszúidejű, akár életfogytig – közöttük ténylegesen életfogytig – tartó szabadságvesztésüket töltő fogvatartottak kerültek elhelyezésre, akik számára biztosítani kell az életük nagy részében a megfelelő elhelyezési körülményeket és elfoglaltságokat.

A fogdán a zárka alapterületére, illetve az Intézet egyéb zárkáiban az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó, a jogszabályokban előírt minimális négyzetméter követelmény több helyiségben nem teljesül. A nemzeti megelőző mechanizmus előtt ismert a büntetés-végrehajtási intézetek magas fogvatartotti létszámból adódó túlszűfolttsága, és az annak megszüntetése érdekében kezdeményezett intézkedések megléte. A megelőzés feladatának teljesítése miatt mindazonáltal kénytelen rávilágítani a minimális élettér hiányából eredő, az Alaptörvény III. cikkében tilalmazott embertelen bánásmóddal összefüggő visszásságra.

Az Intézetben komoly feszültséget okozott a dolgozó fogvatartottak körében, hogy a munkavégzésükért végzett díjazás a jogszabályban előírt levonásokat követően alig marad a szükségleteikre, élvezeti cikkekre fordítható összeg. Figyelemmel arra, hogy a fogvatartottak az Intézetben ellátást kapnak, az alacsony díjazás tekintetében nem állapítok meg visszásságot. Indokolt lenne azonban, hogy a munkát végző fogvatartottak a büntetés-végrehajtási intézetben történő munkáltatásuk ideje alatt a nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe vett szolgálati időt szerezzenek.

A kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő joggal összefüggő visszásságot valósít meg a telefonálás olyan magas költsége, hogy az a fogvatartottaknak a jövedelméből csak igen rövid időtartamban fedezhető.

A nemzeti megelőző mechanizmus felhívja az Intézet figyelmét arra, hogy fogvatartottnak a jogi képviselőjével történő kapcsolattartása nem korlátozható, másrészt a fogvatartotti panaszok elbírálása során a jogbiztonság követelményének megfelelő, egyéni indokolást tartalmazó határozatokat kell hozni.

4. Ajánlások, kezdeményezések, javaslatok

I. A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) és 32. § (1) bekezdése alapján a nemzeti megelőző mechanizmus felkéri

az Intézet parancsnokát, hogy

1. a főállású orvosi állás betöltése érdekében a pályázat kiírása folyamatos legyen, és tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a státusz betöltésre kerüljön;
2. fontolja meg, hogy a szerződéses jogviszonyban foglalkoztatott pszichológust is főállásban alkalmazza;
3. biztosítsa a HSR-en történt elhelyezés érdemi és egyéniesített felülvizsgálatát, az erre vonatkozó határozatok érdemi indoklását;
4. tájékoztasson arról, hogy a kilátásgátlók tekintetében az ablakok átalakítására vonatkozóan tervezett intézkedés megvalósult-e, illetve a megvalósulása mikorra várható, továbbá arról, hogy az átalakítás valamennyi, kilátásgátlóval érintett nyílászáró tekintetében megtörtént-e;
5. gondoskodjon róla, hogy valamennyi fogvatartott az egészségi állapotának megfelelő étkeztetésben részesüljön, az arra rászorulóknak számára pedig pépes étel készüljön;
6. biztosítsa, hogy a fogvatartottak az őket az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt képviselő ügyvéddel – szóban, írásban és személyes találkozás útján egyaránt – kapcsolatba léphessenek;
7. tegyen intézkedéseket a fogvatartottak egymás közötti bántalmazásának megelőzése érdekében.

a belügyminisztert, hogy

8. fontolja meg a fogda zárkájának oly módon történő átalakítását, hogy a mozgástér alapterülete – a bútorzatot nem számítva – elérje a 6 m²-t;
  9. tegye meg a lehetséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az egy főre jutó mozgástér nagysága minden fogvatartott tekintetében elérje a 3 m²-t;
  10. vegye fontolóra olyan megoldás kialakítását, amely a WC-t a zárka életterétől – legalább a kétszemélyes zárkákban – a zaj- és a szag terjedését meggátoló módon elválasztja;
  11. mérlegelje a lehetséges intézkedéseket, hogy a fogvatartottak a számukra engedélyezett időtartam teljes terjedelmében élni tudjanak a telefonon történő kapcsolattartás lehetőségével.
- II. A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 37. §-a alapján a nemzeti megelőző mechanizmus felkéri

az emberi erőforrások miniszterét és a belügyminisztert, hogy

1. fontolják meg társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény módosítását annak érdekében, hogy az az időtartam, amely alatt a fogvatartott munkát végez, a nyugdíjjogosultság megszerzéséhez szükséges szolgálati időnek minősüljön.

Budapest, 2017. február 14.

Székely László

Melléklet

a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön vizsgálatáról szóló jelentéshez

1. kép: Zárka a fogda körleten

2. kép: Kilátásgátlók az ablakokon

2. kép: Sétaudvar a HSR-en

3. kép: Fűvel borított futballpálya

4. kép: Emeletes ágyak a zárkában

5. kép: Konditerem a HSR-en

6. kép: Munkaszalag a textilüzemben

7. kép: A fogvatartottak által készített kerámiák